

Den konservative velfærdsstatskritik

– hvor blev den af?

– af *Ole Birk Olesen*

Jeg tror ikke, at jeg kender et eneste menneske, som ikke er konservativt. Hvor end jeg kommer, møder jeg folk, som mener, at det som udgangspunkt er bedst at gøre, som man altid har gjort. At være konservativ synes simpelthen at være et grundvilkår ved at være menneske. Vi holder os i de fleste af livets forhold helst til sædvanen, med mindre vi er blevet præsenteret for meget gode grunde til ikke at gøre det.

Det betyder ikke, at vi mennesker alle gør det samme, for det, der er sædvane for én person, kan sagtens repræsentere et vildt eksperiment for en anden. Men de fleste gør helst, som de plejer. Selv de autonome er villige til at kæmpe med brosten og molotovcocktails for at bevare et hus, som for dem repræsenterer det trygge og velkendte, og deres afdøde skjald, Natasja, synger, »gi' mig mit Danmark tilbage, ligesom i de gamle dage«.

Det skorter altså ikke på konservative mennesker i Danmark. Men jeg savner konservative med forståelse for, hvad der er det mest essentielle at bevare, og hvad der er ligegyldigt eller bare staffage. Kongehuset er f.eks. ren staffage. Folkekirken ligeså. Det er tomme institutioner, som ikke sætter nogen dagsorden i samfundet – de præger ikke danskernes værdier. En brøkdelen af danskerne går i kirke mere end et par gange om året, og Kongehuset er ren underholdning, hvis ypperste bedrift ifølge dets venner er, at det har formået at udvikle sig i takt med befolkningen. Jamen, så lad os da gå linen helt ud og gøre Kongehusets medlemmer til »befolkning«!

Den konservative velfærdsstatskritik

Når jeg i disse år tænker på dansk konservatisme i en mere konkret politisk kontekst og ikke som livsindstilling, så tænker jeg på Dansk Folkeparti. For sjældent har man oplevet et så symbiotisk forhold mellem en politisk grupperings intellektuelle og deres parti, som vi for tiden ser mellem de belæste mennesker, der hævder sig mere konservative end os andre, og så Pia Kjærsgaards parti. Normalt brokker de intellektuelle sig over deres parti – alt ville være meget bedre, hvis det ville gøre, som de har tænkt sig frem til, at det bør gøre. Men de, der for tiden skriver bøger, kronikker, læserbreve og *blogs* om konservatisme, har ikke ét ondt ord at sige om Dansk Folkeparti. Tværtimod! Drister andre sig til at kritisere partiet, så slår bevægelsens intellektuelle tilbage. *DF-bashing* kalder de det – og det er noget meget slemt. Har man gjort sig skyldig i det, så er man for evigt dømt til at blive betragtet som Tøger Seidenfadens proselyt.

ANTIISLAM – OG IKKE SÅ MEGET ANDET

Hvad går man så ind for i denne symbiose mellem de intellektuelle konservative og deres parti? Ja, først og fremmest går man ind for at bevare den religiøse homogenitet i landet, og som følge af det er man imod muslimers indvandring og imod, at de, der allerede er kommet, sætter sig spor. *Islamisering* kalder man det. Hvad går man derudover ind for? Her kan vi kun konsultere partiet, for de intellektuelle konservative skriver stort set ikke om andet end islam og indvandring og de deraf afledte problemstillinger. Intellektuel dansk konservatisme anno 2008 er antimuslimsk og ikke meget andet. Det er det, man kan samles om. Nok så væsentlige emner som landets socialpolitik, skattepolitikken, den offentlige sektors størrelse, og hvordan man sikrer landets fremtidige velstand bekymrer ikke i de kredse. Som Søren Krarup, der er en af bevægelsens fremmeste intellektuelle og politiker på samme tid, siger: Det eneste, der virkelig betyder noget, er kampen mod indvandringen. Og så kirkepolitikken. Landets fremtid står og falder med indvandringen. Og kirkepolitikken.

Ole Birk Olesen

Imens ser de konservative intellektuelle til og ytrer ikke ét kritisk ord, mens deres parti kæmper for en statslig autorisationsordning for piercere, for indførelse af zoneterapi og lignende mysticistiske behandlingsmetoder på de offentlige hospitaler, for statsfinansieret uddeling af heroin til narkomaner, for flere penge til dovne førtidspensionister, for flere penge til folkepensionister, som ikke har villet spare op til deres alderdom, imod reformer af en velfærdsstat, der forsørger hver fjerde dansker i den arbejdsdygtige alder og imod reformer af et skattesystem, som opkræver op til 72 procent af danskernes indkomst i skat, moms og afgifter.

Det har bestemt ikke altid været sådan. Engang mente intellektuelle konservative faktisk også noget om den socialdemokratiske omfordelingsindsats i velfærdsstaten samt dens finansieringsgrundlag. I 1956 skrev den konservative juraprofessor Frederik Vinding Kruse, datidens internationalt anerkendte danske jurist, i sin bog *Mod kultur forfaldet*:

Hele dette mægtige understøttelsessystem betyder ikke blot en overbelastning af statens og kommunens finanser. Det betyder tillige, hvad der samfundsmæssig er en endnu større ulykke, en svækkelse af karakteren hos store dele af befolkningen. Mange værdier i denne verden kan hver for sig være gode nok, teknik, kunst, videnskab, men vigtigst af alt i samfundet er det, uden hvilket alt andet er omsonst: karakter. Det svækker i længden et folks karakter, at det får en række goder gratis uden egen fortjeneste, og at det får disse goder og kun kan få dem ved, at den dygtigste, flittigste og mest sparsommelige del af befolkningen betaler disse goder for massen gennem så store ofre, så store indtægtsskatter, at foretagsomheden, fliden og sparsommeligheden, som vist, ikke længer får den rette belønning.

Hvor er udsagn som dette henne, når intellektuelle konservative behandler samfundets tilstand i dag, godt 50 år senere – i en tid, hvor understøttelsessystemet er langt mægtigere end på Vinding Kruses tids, og hvor belønningen til den dygtigste, flittigste og mest sparsommelige del af befolkningen er blevet tilsvarende meget mindre? Forsvundet, simpelthen. Udliciteret til de liberale – man har jo kirkepolitikken, som man skal tage sig af.

Den konservative velfærdsstatskritik

Jeg beskæftiger mig i min bog, *Taberfabrikken*, med konsekvenserne af den politik, som Frederik Vinding Kruse beskriver. Jeg argumenterer for, at det var en decideret politisk og økonomisk revolution, som Danmark gennemgik på blot 20 år, i perioden 1960-1980, da man opbyggede den socialdemokratiske velfærdsstat.

Danmark gik fra at være et af den vestlige verdens lavest beskattede lande med et skattetryk i 1960 på 26 procent af BNP til 44 procent i 1980. Det var især skatten på arbejde, der steg – fra 12 procent af BNP i 1960 til 25 procent i 1980. Disse massive skattestigninger var endda for små i forhold til udgifterne. Fra midten af 70'erne til midten af 80'erne lånte staten i Danmark så mange penge, at renteudgifternes andel af BNP syvdobledes, før gælden i midten af firserne igen faldt, og da var skattetrykket på 50 procent, altså dobbelt op sammenlignet med forholdene blot 25 år tidligere.

Sådan en udvikling måtte naturligvis få indflydelse på danskernes adfærd. Det, der skete, var jo, at man flyttede meget store beløb fra den private sektor, hvor penge i al væsentlighed fordeles efter indsats – jo dygtigere og jo mere flittig man er, jo mere belønnes man – til den offentlige sektor, hvor uddelingskriterierne udtrykkeligt ikke tager udgangspunkt i borgernes indsats, men alene i deres politisk definerede behov.

Hovedprincippet i det danske samfund var før velfærdsstaten, at man skulle yde, før man kunne nyde, men nu blev halvdelen af samfundets produktion ret pludseligt uddelt med det mål, at sammenhængen mellem indsats og belønning skulle ophæves. Som historikeren Henrik Jensen har formuleret det: »Alle sociale goder tilkommer alle, dvs. mig, det er ikke længere noget, som er reserveret dem som vil tilpasse sig og opfylde deres forpligtelser over for samfundet.«

Ole Birk Olesen

SOCIALE ONDER SOM ET PRODUKT AF VELFÆRDSSTATEN

Undervejs i sådan en proces svækkes en række værdier, som ældre tiders konservative, folk som Frederik Vinding Kruse f.eks., opfattede det som deres pligt at beskytte. Tag nu f.eks. det forhold, at man i 50'ernes Danmark kun kunne modtage en sølle fattighjælp, hvis man selvforskyldt var havnet i ledighed. Det ramte f.eks. kriminelle og alkoholikere. De var, mente man dengang, selv skyld i det, hvis de ikke kunne få et arbejde. De kunne jo bare opføre sig ordentligt og drikke mindre. I dag skelner man derimod ikke mellem selvforskyldt og uforskyldt ledighed. Kontanthjælpen og førtidspensionen er ens, uanset hvor utilpasset og asocialt man vælger at leve.

Tør nogen hævde, at det ikke ansporer til, at flere lever asocialt og utilpasset? Tør nogen sige, at den sociale armød, som for mange var en følge af vanekriminalitet og alkoholisme i 50'ernes Danmark, ikke var med til at disciplinere dem, der til alle tider har behov for disciplinering? Tør nogen påstå, at dette forhold er helt uden indflydelse på den fordobling af de alkoholrelaterede dødsfald, som Danmark har oplevet fra 1960 og frem? Og at det intet har at gøre med den eksplosion af volds- og berigelseskriminalitet, som vi også har været vidner til i samme periode?

»Danskerne er et produkt af velfærdssamfundet, hvilket betyder at vi lever mere i nuet og ikke behøver at bekymre os om fremtiden,« var kommentaren fra lektor Lene Otto fra Europæisk etnologi, Københavns Universitet, da en international undersøgelse i sommeren 2006 udpegede danskerne som det af otte undersøgte folkeslag, som er »bedst til at slippe deres indre løs«. Pointen i denne sammenhæng er, at der inden i ganske mange mennesker sidder en potentiel misbruger eller kriminel og venter på at blive sluppet løs. Nogle gange er det eneste, der holder denne indre »djævel« tilbage, faktisk de bekymringer om fremtiden, som de fleste gør sig. »Vil jeg kunne møde på job klokken 7.00 i morgen, hvis jeg drikker mig fuld i nat?«, eller »vil jeg i længden kunne beholde mit forsørgelsesgrundlag, hvis jeg bliver snuppet for et indbrud og skal sidde i spjældet i tre måneder?«. Under velfærdsstatens regimente spiller den slags

Den konservative velfærdsstatskritik

overvejelser ikke for alle den samme rolle i dag, som de gjorde for 50 år siden. Det er blevet mindre omkostningsfyldt at »slippe sit indre løs«, også selvom det er fyldt med sociale handicapper.

Arbejdsmoheden er for nedadgående i Danmark, og det er dokumenteret gennem flere meningsmålinger, men det bekymrer heller ikke nutidens konservative intelligentsia. Sammenhængen til den velfærdsstat, som disse konservatives parti, Dansk Folkeparti, har gjort det til en mission at beskytte mod enhver forandring, burde ellers være åbenlys. Den svenske økonom Assar Lindbeck har formuleret det sådan her:

Stærke normer til fordel for arbejde og imod at leve af offentlige ydelser opstod før velfærdsstaten. Forældre, skoler, kirken og andre institutioner bidrog også til at skabe og opretholde disse normer. Så kom velfærdsstaten, som gjorde gevinsten ved at arbejde mindre sammenlignet med ikke at arbejde, og således blev det nemmere at overleve uden at arbejde. Til at begynde med modarbejdede og forsinkede de nedravede normer fra fortiden de negative effekter på arbejdet fra de nye incitamentsstrukturer. Men over tid begyndte nogle mennesker at bruge de gavmilde støttesystemer mere og mere, og institutioner, som tidligere havde forkyndt det gavnlige i at arbejde, holdt op med at gøre det. Og når flere mennesker lever af forskellige slags offentlige ydelser, så er stigmatiseringen ved at gøre det tilbøjelig til at blive mindsket, og de forsinkede effekter af de nye incitamenter opstår.

Den store internationale opinionsmåling *World Value Survey* har spurgt befolkningerne i 42 lande, om de finder det vigtigt, at forældre lærer deres børn værdien af hårdt arbejde. Svarene er sigende, mener Assar Lindbeck. I moderne vestlige lande med forholdsvis små overførselsindkomster svarer mange ja: 61 procent af amerikanerne, 53 procent af canadierne og 40 procent af schweizerne f.eks. Helt anderledes ser det ud i lande med store og rundhåndede velfærdsstater: I Holland er det kun 14 procent, Finland 12 procent, Norge 11 procent, Østrig 10 procent og Sverige fire

Ole Birk Olesen

procent. På den allernederste plads finder vi Danmark. Kun to procent af danskerne mener, at børn har godt af at lære værdien af hårdt arbejde.

HOMO PHILOSOPHICUS!

Der var engang, hvor snusfornuft var en konservativ dyd. Når man i dag på – synes jeg – snusfornuftig vis prøver at forklare intellektuelle konservative, at der er en sammenhæng mellem folks måde at leve på og de økonomiske incitament, som de gives i livet af en opkrævende og omfordelende velfærdsstat, så hører man – senest fra Søren Krarup på Nomos' høstmøde i september – at der ingen sammenhæng er. Det er idéer, og idéer alene, som får folk til at skifte livsstil: Meningsdannerne fortæller masserne, hvad der er rigtigt og forkert, og så gør alle disse jævne mennesker, som de får besked på, i hvert fald hvis de hører det samme budskab ofte nok. Her spiller privatøkonomiske forhold og ændringer af dem ingen rolle. Kasper Støvring, en anden fremtrædende konservativ intellektuel, har tidligere hævdet det samme.

Det synes som om snusfornuften er på retur blandt de konservative. De tror vitterlig, at det betyder mere for den socialt utilpassede dansker, hvad Georg Metz siger i en debat på Deadline på DR2 klokken 22.30 om aftenen, end om det næste afdrag på det nye fladskærmsfjernsyn kan betales. Baggrunden kan være, at disse konservative selv befinder sig i idéernes verden. Men det kan også være, at de bare ikke har noget udestående med den socialdemokratiske velfærdsstat, og at de af den grund er villige til at bøje deres virkelighedsopfattelse til dens gavn.

Det sidste er meget muligt. For skønt den konservative ofte har travlt med at beskyldte andre for at være kulturrelativister, så er den konservative selv formentlig den største af slagsen. Får radikale samfundsreformatorer held til at gennemføre deres politik, så er det set før, at det er konservative, som 50 år senere er de fremmeste forsvarere for de nu eksisterende tilstande. Det er jo nu den konkrete virkelighed, de er sat i, ikke sandt?

Den konservative velfærdsstatskritik

Er den socialdemokratiske velfærdsstat i dag den konkrete virkelighed, som den konservative er sat i og må bevare? Det ser sådan ud. De liberale har i Danmark år 2008 monopol på velfærdsstatskritikken.